

ПЕРЕДМОВА	3
ДОБУКВАРНИЙ ПЕРІОД	
Сторінки «Букваря»	
C. 3	5
C. 4	6
C. 5	8
C. 6 – 7	10
C. 8 – 9	13
C. 10 – 11	15
C. 12 – 13	16
C. 14 – 15	20
C. 16 – 17	21
БУКВАРНИЙ ПЕРІОД	
Сторінки «Букваря»	
C. 18 – 19	23
C. 20 – 21	26
C. 22 – 23	29
C. 24 – 25	31
C. 26 – 27	34
C. 28 – 29	36
C. 30 – 31	39
C. 32 – 33	41
C. 34 – 35	44
C. 36 – 37	46
C. 38 – 39	49
C. 40 – 41	50
C. 42 – 43	53
C. 44 – 45	54
C. 46 – 47	57
C. 48 – 49	59
C. 50 – 51	62
C. 52 – 53	64
C. 54 – 55	67
C. 56 – 57	67
C. 58 – 59	70
C. 60 – 61	71
C. 62 – 63	75
C. 64 – 65	77
C. 66 – 67	79
C. 68 – 69	82
C. 70 – 71	84
C. 72 – 73	87

C. 74 – 75	89
C. 76 – 77	92
C. 78 – 79	95
C. 80 – 81	97
C. 82 – 83	101
C. 84 – 85	103
C. 86 – 87	106
C. 88 – 89	109
C. 90 – 91	111
C. 92 – 93	113
C. 94 – 95	116
C. 96 – 97	118
C. 98 – 99	121
C. 100 – 101	123
C. 102 – 103	125
C. 104 – 105	127
C. 106 – 107	130
C. 108 – 109	132
C. 110 – 111	134
C. 112 – 113	136
C. 114 – 115	138
C. 116 – 117	141
C. 118 – 119	143
C. 120 – 121	145
C. 122 – 123	148
C. 124 – 125	150
C. 126 – 127	153
C. 128 – 129	155
C. 130 – 131	158
C. 132 – 133	161
C. 134 – 135	163
C. 136 – 137	165
C. 138 – 139	168
C. 140 – 141	170
C. 142 – 143	172
C. 144 – 145	174

ПІСЛЯБУКВАРНИЙ ПЕРІОД

Сторінки «Букваря»

C. 146 – 149	178
C. 150 – 151	181
C. 154 – 155	182
C. 154 – 155	183

ДОДАТКИ

Розміщення букв у «Букварі» за принципом частотності	185
Артикуляція звуків української мови	187
Складоподіл	192
Завдання для логічного мислення	
на матеріалі загадок (від А до Я)	193
Відгадки до поданих загадок	204

ПЕРЕДМОВА

Вимоги програми Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України щодо здійснення процесу навчання грамоти за букварем протягом навчального року чотирирічної початкової школи потребують інноваційних підходів як до змісту навчання, закладеного в підручнику, так і до методики його опрацювання.

«Буквар» А.П. Каніщенко цілком відповідає вимогам програми щодо основної мети, яка полягає у формуванні компетентності уміння вчитися. Але вчитися можна тому, що потрібно, що прийшов час іти до школи. А можна і тому, що навчання захоплює, викликає інтерес, з'являється внутрішня потреба.

Саме таким захопливим, цікавим (усіх трьох періодів навчання грамоти) є зміст навчання «Букваря». Укладаючи його, автор продумала до дрібниць усі назви слів, логічне їх поєднання за родовими й видовими поняттями, побудовану променевих таблиць, ребусів, кросвордів, предметних та сюжетних малюнків, чистомовок, текстів, віршів, загадок, прислів'їв тощо. Проте скільки б ми не говорили про відповідність усього матеріалу вимогам програми, про чудові малюнки, різноманітні види наочних посібників неможливо розповісти кожному вчителеві, як проводити роботу за методом сенкана, асоціативного куща, як пропедевтично вивчити основні частини мови та їх граматичні ознаки в процесі навчання грамоти, як навчити дітей аналізувати слова, пояснювати їх лексичне значення. Цих «як», «якими прийомами», «якими методами» дуже багато.

Щоб донести все це до вчителя, підготувати *методику роботи* над кожним словом, групою слів, реченням, над кожним текстом, дати методику ефективного засвоєння вивчуваного матеріалу, проведення дидактичних ігор, роботи зі смужкою букв на розворотах «Букваря», автор розробила методику опрацювання його сторінок. Вона допоможе кожному спеціалісту початкової ланки освіти в успішній навчальній роботі з дітьми.

Але одразу потрібно наголосити, що це не плани-конспекти уроків навчання грамоти. Це – поради, коментарі, «жива» уявна розмова вчителя з дітьми за змістом навчання розворотів сторінок «Букваря». Методика роботи над вивченням звуків і букв на їх позначення не обмежується лише тим матеріалом, що є в «Букварі». Використано значну кількість додаткового матеріалу для читання, заучування напам'ять, проведення мовних ігор, уявних подорожей, зустрічей, екскурсій і т.п.

Особливу увагу приділено вдосконаленню звуковимови, активізації словникового запасу, удосконаленню граматичного ладу мовлення, підвищенню вимовної культури.

Наприкінці в *Додатах* до посібника подано окремою рубрикою «Завдання для логічного мислення та розвитку пізнавальної активності першокласників на матеріалі загадок від «А» до «Я»». На кожну букву алфавіту даються загадки, а всі слова-відгадки починаються тією буквою, яка визначає тему уроку. На матеріалі загадок розробляються завдання на мисленнєві операції та практичні дії. Такий матеріал допоможе вчителеві розвивати інтерес до навчання, до слова як основної мовної одиниці. Також у *Додатах* учитель отримає пояснення принципу частотності розміщення букв у «Букварі», артикуляції звуків української мови та основні правила складоподілу.

Усі види робіт у методиці спрямовані на засвоєння школлярами знань про мову, мовні вміння відповідно до освітньої галузі «Мови і літератури» Державного стандарту початкової загальної освіти.

*O.B. Гузар,
завкафедри рідної мови та методики її викладання
Тернопільського Національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка*

ДОБУКВАРНИЙ ПЕРІОД

СТОРІНКИ «БУКВАРЯ»

С. 3

Зміст навчання: робота над сюжетним малюнком

- Діти, уважно розгляньте малюнок на с.3 і подумайте, які фарби, використані художником, допоможуть правильно назвати пору року. (*Самостійні відповіді дітей; підсумок учителя.*)
- Куди поспішають діти? (*У школу.*)
- Чому ви так думаете? (*У них ранці, портфелі, святковий веселий настрій, у руках квіти, одягнені вони у шкільну форму.*)
- Зараз переконаємося, чи правильно ви мислите. Всі уважно подивіться на схеми, подані внизу сторінки, та на слова, записані під ними. (*Діти розглядають матеріал схематичного зображення речень.*)
- Діти, прямими рисочками позначається кількість слів у речені. Я вам їх прочитаю, а ви потім скажете, чи правильними були ваші відповіді.

Примітка. Учитель читає і пояснює, що в першому речені є два слова (названо день і місяць). У другому – чотири слова (саме в цей день ідуть діти до школи). У третьому – п'ять слів (передається настрій маленьких дітей, які *вперше* сядуть за парту у школі й будуть навчатися читати й писати).

Не завадить сказати першокласникам, що коли вони навчаться писати речення, то завжди перше слово буде починатися з великої букви. Саме тому воно подано в схемі з вертикальною рисочкою.

Методична порада

Для перевірки сприймання й усвідомлення матеріалу вчитель разом з учнями виконує вправу на зворотний процес мислення. Він ставить дітям запитання, а вони мають відповідати тими реченнями, які прослухали у його читанні зі сторінки підручника.

Увага! Тепер послухайте запитання, щоб дати правильну відповідь на них реченнями, які я вам читала.

1. Яке сьогодні число місяця? (*Перше вересня.*)
2. Куди йдуть святково одягнені діти? (*Діти ідуть до школи.*)
3. Який настрій у маленьких школярів? (*Вони дуже щасливі й радісні.*)

Методична порада

На завершення роботи можна прочитати дітям загадку про осінь і запитати, хто ще знає загадки про цю прекрасну пору року. Якщо діти не знають, то не завадить вивчити напам'ять, запропоновану вчителем.

Жовті метелики лятають,
під ногами шарудять.
Це листочки опадають,
в землю спати всі лягають.
Сонечко не припікає.
Це коли таке буває? (Восени.)

Антоніна Назаренко

Загадку бажано завчити, а потім зробити «перекличку» між рядами:

- 1-й ряд – два перші рядочки (строфа);
- 2-й ряд – три-чотири рядочки;
- 3-й ряд – останні два рядочки.

А після цього всі учні повторюють загадку прийомом «буксир» (за вчителем).

C. 4

Зміст навчання: визначення складів у слові та наголосу

– До приходу в школу ви всі, діти, чи в садочку, чи вдома бавилися іграшками. Найулюбленіші у дівчаток – ляльки, у хлопчиків – машини, літаки, м'ячі. Полюбляєте ви й інші іграшки, але всіх їх неможливо вмістити на одній сторінці.

Розгляньте ті, які мають діти на малюнку. Зверніть увагу, що біля кожної іграшки є модель слова. Це довга смужка, поділена на кілька квадратиків. Смужка позначає **слово**, а квадратики – **склади**, з яких складається слово на позначення іграшки. Над одним квадратиком у кожному слові стоїть значок ('). Тобто саме цей склад слід вимовити з більшою силою голосу, ледь протяжно.

А щоб правильно навчитися вимовляти слова, наголошуєчи один склад у слові, потрібно ніби перепитати у когось, підставивши слово **це**.

Наприклад. Це – па-пӯ-га?

– Як бачите, у цьому слові три склади (па, пӯ-у, га). Склад пӯ вимовляємо ніби трішечки подовжено (пӯ-у).

Починаємо!

Це лі-та-чо-о-к? Це м'я-á-чик? Це ля-áль-ка? Це ма-шí-и-на? Це кó-о-тик?

– А зараз я буду ставити вам запитання, а ви всі разом називатимете одне слово з правильним наголосом.

Увага!

– Яка іграшка у дівчинки, зодягнутої в червоний сарафанчик? (Кó-о-тик.)
– Хто з дівчаток має іграшку, назва якої буде відгадкою до загадки: